

UDK: 000.1(091):94 (575.1)

Islom HAMDAMOV,
Samarqand davlat chet tillar instituti dotsenti, (PhD).
E-mail:hamdamovislom79@gmail.com

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Samarqand filiali Gumanitar va ijtimoiy fanlar kafedrasini mudiri f.f.n. dotsent X.U.Samadov taqrizi asosida

TEMURIYLAR SALTANATI MIRZO ULUG‘BEK BOSHQARUVI DAVRIDA

Аннотация

Mirzo Ulug‘bekning ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiyot sohasidagi faoliyati, ilmiy-falsafiy, ma‘naviy va moddiy merosini o‘rganish, uning naqadar ko‘p qirrali hukmdor va olim ekanligidan dalolat beradi. Mirzo Ulug‘bekning hayoti va faoliyati, o‘rta asr jamiyatining siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy darajasini o‘zida nomoyon etadi. Mirzo Ulug‘bek Turkiston astronomiya maktabining asoschisi, qomusiy olim, Movarounnahr shaharlarini Islom me‘morchilik madaniyati markaziga aylantirib, ilm-fan homiysi va davlat arbobi sifatida dunyoga tanildi. Mutafakkirning jahon astronomiya faniga qo‘shgan hissasi va u erishgan yutuqlar hanzugacha bashariyatni lol qoldirmoqda. Mirzo Ulug‘bek hukmronligi davrida o‘zbek davlatchiligi, boshqaruv tizimining yanada takomillashuvi, ichki va tashqi siyosatdagi barqarorlik, pul va soliq islohotlari o‘tkazilishi, eng muhimi, ilm-fan va moddiy madaniyat ravnaqi bilan izohlanadi.

Kalit so‘zlar: Temuriylar, Movarounnahr, Turkiston, Dashti Qipchoq, o‘zbek davlatchiligi, markazlashgan davlat, boshqaruv, ijtimoiy-siyosiy hayot, iqtisodiyot, renessans, madrasa, Zij, rasadxona, din peshvolari, amaldorlar, ziyolilar, savdogarlar, hunarmandlar, pul islohati.

ВО ВРЕМЯ ПРАВЛЕНИЯ МИРЗЫ УЛУГБЕКА, КОРОЛЕВСТВА ТЕМУРИДОВ

Аннотация

Исследование общественно-политической и экономической деятельности Мирзо Улугбека, научно-философского, духовного и материального наследия показывает, насколько он разносторонний правитель и учёный. Жизнь и деятельность Мирзо Улугбека показывают политическое, социально-экономическое и политическое, культурный уровень средневекового общества. Мирзо Улугбек – основатель Туркестанской школы астрономии, энциклопедист, превративший города Моваруннахра в центр исламской архитектурной культуры, стал известен миру как покровитель науки и государственный деятель. Вклад мыслителя в мировую астрономию и его достижения до сих пор поражают человечество. В период правления Мирзо Улугбека узбекская государственность объяснялась дальнейшим совершенствованием системы управления, стабильностью во внутренней и внешней политике, денежными и налоговыми реформами, а главное, развитием науки и материальной культуры.

Ключевые слова: Тимуриды, Моваруннахр, Туркестан, Дашти Кипчак, узбекская государственность, централизованное государство, управление, общественно-политическая жизнь, экономика, ренессанс, медресе, Зидж, обсерватория, религиозные деятели, чиновники, интеллигенция, купцы, ремесленники, денежная реформа.

DURING THE RULE OF MIRZA ULUGBEK, THE KINGDOM OF TEMURIID

Annotation

The study of Mirzo Ulugbek's socio-political and economic activities, scientific-philosophical, spiritual and material heritage shows how versatile a ruler and scientist he is. The life and activities of Mirzo Ulugbek, o It shows the political, socio-economic and cultural level of the medieval society. Mirzo Ulugbek is the founder of the Turkestan School of Astronomy, an encyclopedist, turned the cities of Movarounnahr into a center of Islamic architectural culture, became known to the world as a patron of science and a statesman. The thinker's contribution to world astronomy and his achievements still amaze mankind. During the reign of Mirzo Ulugbek, Uzbek statehood was explained by further improvement of the management system, stability in domestic and foreign policy, monetary and tax reforms, and most importantly, the development of science and material culture.

Key words: Timurids, Movarounnahr, Turkestan, Dashti Kipchak, Uzbek statehood, centralized state, management, socio-political life, economy, renaissance, madrasa, Zij, observatory, religious leaders, officials, intellectuals, merchants, artisans, monetary reform.

Kirish. Bugungi kunda milliy o‘zlikni anglash, milliy davlatchilik, buyuk ajdodlarimizning moddiy va ma‘naviy merosini o‘rganish, qayta tiklash masalalari dolzarb, muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki milliy davlatchilik an‘analarini o‘rganish, buyuk mutafakkir, allomalarning hayoti va faoliyati, moddiy va ma‘naviy merosini o‘rganish, targ‘ib qilish, yosh avlodga insonparvarlik, vatanparvarlik, bag‘rikenglik, ilm-fanga qiziqish va rivojlantirish kabi tuyg‘ularini o‘ygotadi. SHuning uchun: Biz ajdodlarimizning donishmandlik an‘analariga amal qilib, ularning g‘oyalarini teran anglagan holda, qat‘iy islohotlarni amalga

oshirmoqdamiz, mamlakatimizning yangi qiyofasini shakllantirish yo‘lidan bormoqdamiz” [8]. Jumladan, hukmdor va olim Mirzo Ulug‘bek hayoti va faoliyatini o‘rganish, jahon ilm-fani taraqqiyotiga qo‘shgan hissasini anglash ahamiyatli hisoblanadi. Mirzo Ulug‘bek ma‘naviy merosi, ilmiy faoliyatini o‘rganish ahamiyati haqida Birinchi Prezident Islom Karimov quyidagi fikrlarni bergan edi: “Mirzo Ulug‘bekday benazir allomaning o‘rta asrlar sharoitida namoyon etgan ilmiy jasorati bugungi kun olimlarini ham hayratga solmasdan qo‘ymaydi. Mirzo Ulug‘bek, avvalo, ilmiy farazlar bilan emas, balki sof amaliy uslubda ijod qildi.

Minglab yulduzlarni jamlagan mukammal xarita va bugungi eng zamonaviy hisoblardan deyarli farq etmaydigan mukammal astronomik jadvalni yaratdi. "Ziji jadidi Ko'ragoniy" deb nomlangan Mirzo Ulug'bek astronomik jadvali o'rta asrlarda boshqa tillarga tarjima qilinib, Evropa olimlari orasida keng tarqalgani bu fikrimizning yakkol isbotidir"[5-319,322], - deya alohida ta'kidlagan.

Mavzuga oid adabiyotlarning sharhi. Mirzo Ulug'bek hayoti va faoliyati, ilmiy, tarixiy-falsafiy merosini o'rganish, o'zi yashagan va undan keyingi davrlar ilmiy jamoatchilikni doimo qiziqtirgan va tadqiqotchilar diqqat markazida turgan. Mustaqillik yillarida Mirzo Ulug'bekning davlatchilik an'alarini, ilmiy-falsafiy merosini o'rganish borasidagi sobiq ittifoq davridagi turli salbiy qarashlarga chek qo'yildi, ilm-fanida yangicha metodologik yondashuvlar tufayli, tarixiy jarayonlarga, voqealarga xolis baho berildi. Ayniqsa, Mirzo Ulug'bek tavallud kunini nishonlash to'g'risidagi farmondan keyin, "Ziji jadidi Guragoniy", "Tarixi arba' ulus" kabi asosiy asarlar tarjima qilinib, nashr etilishi ijobiy ahamiyat kasb etdi. O'zbek davlatchiligi asoslari uzoq o'tmishga borib taqaladigan va o'ziga xos voqealarga boy hisoblanadi. Chunki mamlakatimiz xududlarida asrlar davomida uzluksiz davlatchilikning o'ziga xos boshqaruv tizimi, an'analari, ichki va tashqi siyosat, ilm-fan, madaniyat, san'at rivojlanib kelgan va bu hol doimiy ravishda xorijiy davlatlar va sulolarning e'tiborini tortib kelgan. Ta'kidlash kerakki, Turon xududlarini boshqargan hukmdor va sulolalar doimo mustaqil ichki va tashqi siyosat olib borishga harakat qilganlar. Jumladan, buyuk davlat arbobi Amir Temur va Temuriylar davri o'zbek davlatchiligi davrida bu jarayon yaqqol ko'zga tashlanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Bizga ma'lumki, jahongir Amir Temur Movarounnahrda markazlashgan davlatga asos solib, ulkan saltanat barpo etdi. Ushbu davlatning poytaxti Samarqand bo'lib, uning xududi Movarounnahr, Xorazm, Kafkazorti, Afg'oniston, Eron, Turkiya, shimoliy Hindiston, Iroq, Janubiy Rossiya, G'arbiy Osiyoning bir qator mamlakatlarini qamrab olgan edi. Olimlar ta'kilashiga ko'ra, ushbu saltanat yigirma etti mamlakatni siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy jihatdan birlashtirgan. Sohibqiron vafotidan so'ng, uning avlodlari ushbu ulkan saltanatning kattagina qismini o'z qo'llarida saqlab qolishdi. Jumladan, Temuriy hukmdorlar orasida davlat arbobi, olim Mirzo Ulug'bek hukmronligi davri o'ziga xos ijobiy jihatlari bilan o'zbek davlatchiligi tarixida yorqin iz qoldirdi. SHu o'rinda akademik V.V. Bartold "Ulug'bek bobosidan ko'ra ham turk edi" deb ta'kidlagan [4-135] edi, davlat boshqaruv ishlarida ko'proq turkiy udumlariga tayanar edi. Muxammad Tarag'ay [3-3] ibn SHohrux ibn Amir Temur Ko'ragon 1394 yilda Sultoniy (hozirgi Eron hududi) shahrida, Amir Temurning YAqin SHarqqa besh yillik harbiy yurishlari davrida tug'ildi. Mirzo Ulug'bek SHohrux Mirzoning o'g'li bo'lib, dastlab Muhammad Tarag'ay, keyinchalik Ulug'bek nomi bilan atalgan. Amir Temur vafotidan so'ng o'zaro kurashlarda Amir Temurning kenja o'g'li SHohrux Mirzo hokimiyatni qo'lga oldi. SHohrux mirzo davrida asosiy poytaxt Hirot bo'lib, Samarqand ikkinchi darajali poytaxt bo'lib Mirzo Ulug'bek boshqardi. Mirzo Ulug'bek dastlab buvisi Saroymulk xonim, onasi Gavharshodbegim qo'lida, qissaxon SHayx Ozariy, keyinchalik otaliq amir SHoh Malik qo'lida tarbiyalangan. Taniqli matematik va tarixchi olim A. Ahmedov fikriga ko'ra Amir Temurning saroyidagi eng yirik olimlardan biri Mavlono Ahmad Ulug'bekka dastlabki astronomiyaga oid bilimlarni bergan bo'lishi mumkin [3-28]. Ammo Mirzo Ulug'bek "Zij" asarida Qozizoda Rumiyni "ustozim" deb ataydi. Sohibqironning boshqa nabiralari qatori Mirzo Ulug'bek ham Amir Temurning harbiy yurishlari va saroy tadbirlarida ishtirok etgan [9-67,68].

Tahlil va natjalar. 1405 yilda Amir Temur vafot etgach, qisqa muddat toj-taxt uchun kurashlar boshlanib ketadi. Bu kurashlarga 1409 yilda barham bergan SHohrux Mirzo o'n besh yoshli o'g'li Mirzo Ulug'bekni Movarounnahr taxtiga hukmdor etib tayinlaydi. Mirzo Ulug'bek yosh bo'lganligi sababli SHohrux Mirzo davlatni boshqarishni ishonchli amaldorlaridan biri Muborizuddin SHohmalik ixtiyoriga topshiradi. Mirzo Ulug'bek o'z otalig'i amir SHohmalikdan mansabdor shaxslarni lavozimlarga tayinlash, soliq siyosati, mamlakatni boshqarish tartibi, xorijga elchilar yuborish va chet el elchilarini qabul qilish, mamlakat fuqarolari ahvolidan xabardor bo'lish kabi siyosatga, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy hayotga oid bilim va tajribalarni o'rgandi. Ammo, bizga ma'lumki, Movarounnahrlik hokimlarning ba'zilar Mirzo Ulug'bek va SHohmalik hokimiyatini tan olishni istamaydilar. Jumladan, 1410 yilda bosh ko'targan mahalliy beklaradan SHayx Nuriddin isyoni faqatgina SHohrux Mirzoning aralashuvi tufayli bostirildi va hokimiyat Mirzo Ulug'bekning o'ziga qoldiriladi. Ammo 1411 yildan boshlab SHohmalik Movarounnahrda ancha muxolif kuchlarga boshchilik qilib, anchagina yosh Mirzo Ulug'bekka hokimiyatni mustaqil idora qilishiga to'sqinlik qila boshlaydi. Ushbu sabab SHohrux Mirzo SHohmalikni tez orada Xurosonga chaqirib oladi. 1412 yildan boshlab, (18 yoshidan) Mirzo Ulug'bek Movarounnahrni "yagona va qonuniy sultoni" sifatida hokimiyatni bosh qaradi [2]. Anglashimizga ko'ra, Temuriylar davlati qisman markazlashgan davlat sifatida faoliyat olib bordi, ammo uning qonuniy boshlig'i SHohrux Mirzo mumtoz tarixiy asarlarda, jumladan, muarrix Abdurazzoq Samarqandiyning "Matla' al-Sa'dayin va majma al-Baxrayin" asarida "xoqon" nisbasi bilan qayd etilgan. SHunday bo'lsada, u mutlaq hukmdor bo'lmagan. Aslida davlatni, Mirzo Ulug'bekning onasi Gavharshodbegim boshqargan[4-22,176]. SHuning uchun bu davlatni qo'sh hokimiyatchilik - diarxiya deb atash mumkin edi. Shu o'rinda temuriylar davrining tarixchi olimi Mirxond quyidagi ma'lumotlarni qayd etgan: "Haq taolo bu buyuk in'om va marhamatni bizga ato qildi; yarog' aslahamizning o'zligi va holatimizning nuqsonligiga qaramay, bizni tanlash nazari bilan taqdirlab, farmonimizni olam mamlakatlari uzra joriy qildi... Qozilar qo'lini shariat qukmrlari ijrosida baquvvat tutgin; olam obodonligining sababi va odamzod rizqining vositasi bo'lmish dexqonlarni zulmu adolatsizlikdan himoya qilib, adlu insof bilan (o'zingga) yaqin qilgin; davlat chegaralarining posbonlari va mamlakat ichkarisining qo'riqchilari bo'lgan lashkarlar toifasini ochiq yuzlik va xushmuomalalik bilan o'zingga mute va itoatkor qilib, ularning yollanma haqlari va maoshlarini belgilangan vaqtda to'la etkazib turgin"[10-12]. Mirzo Ulug'bekning davlati dastavval Samarqand, Buxoro va Nasaf bilan chegaralangan bo'lsa, keyinchalik uning davlati janubda Amudaryo, g'arbda Markaziy Qizilqumning sharqiy chekkalari, shimolda Sirdaryoning quyi oqimidagi Sig'noq va O'tror shaharlari, shimoli-sharqida SHarqiy Turkiston bilan chegaralangan. Ta'kidlash lozimki, Mirzo Ulug'bek davlat boshqaruvida o'z siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida, doimiy qo'shin saqlash, mamlakat xududlarini kengaytirish, boshqaruv tizimini takomillashtirish va markaziy hokimiyatni mustahkamlash, deb bilgan. Movarounnahr tarqoq xududlarini birlashtirish maqsadida Mirzo Ulug'bek 1414-1415 yillarda Farg'onani, 1416 yilda Qoshg'arni bo'sundirdi. Mirzo Ulug'bek 1424-1425 yillar oralig'ida xorijiy o'lka bo'lgan G'arbiy Mo'g'uliston ustiga qo'shin tortib, Issiqko'l (hozirgi Qirg'iziston) xududi yaqinida mo'g'ullarni engdi. Bu shonli g'alaba Mirzo Ulug'bek xorijda olib borgan janglarining birinchisi va oxirgisi edi. So'nggi yillarda Mirzo Ulug'bek Dashti Qipchoqqa harbiy yurish qildi, ammo muvaffaqiyatsizlikka uchradi. Mirzo Ulug'bek hukmronligi davrida o'zbek davlatchiligi, boshqaruv tizimining yanada takomillashuvi, ichki va tashqi siyosatdagi barqarorlik, pul va

solih islohotlari o'tkazilishi, eng muhimi, ilm-fan va moddiy madaniyat ravnaqi bilan izohlanadi. Jumladan, muarrix Davlatshox Samarqandiyning ta'kidlashiga ko'ra, Mirzo Ulug'bek davrida Movarounnahrda soliqlar miqdori ancha kamaytiriladi, xalqqa, savdo ahli va hunarmandlarning ijtimoiy-iqtisodiy hayotini barqarorlashtirish maqsadida 1428 yilda pul islohoti o'tkazildi. Bu hol ijtimoiy hayotda xalq uchun muhim, amaliy islohot edi. Akademik Azamat Ziyov ta'kidlashiga ko'ra, SHohrux Mirzo va Mirzo Ulug'bek, Amir Temur joriy etgan adolatli davlat boshqaruv tizimiga amal qilganlar. Boshqaruv tizimida vazirlar muhim ahamiyatga ega bo'lib, bular: mamlakat va raiyyat vaziri (mamlakatning muhim ishlari, xalq ahvoli, viloyatlardan olinadigan hosil, soliqlar, ularni taqsimlash, kirim-chiqim, obodonchilik ishlari, xazina ahvoli kabilarning nazorati); harbiy vazir (harbiylarning maoshi, ularga tuhfa qilingan er-suv boshqaruvi, qurol-aslaha ta'minoti, harbiy ko'riklarni tayyorlash kabi vazifalar); mulkchilik va solih ishlari vaziri (mol-mulkni nazoratga olish, savdogarlardan zakot va boj olish, mamlakat chorvalari, o'tloq-yaylovlarni boshqarish, ulardan tushadigan daromadlarni saqlash, mulkchilikdagi merosxo'rlik tartiblarini amalga oshirish masalalari bilan shug'ullangan); moliya vaziri (davlat idoralari kirim-chiqimlari, xazinadan sarf qilinayotgan barcha xarajatlarni hisobga olib boruvchi) kabilardir [1-179,180]. Mirzo Ulug'bek ham sohibqiron Amir Temur singari Movarounnahrni yaxlitligini saqlagan holda boshqarishga harakat qildi va buni uddasidan chiqdi. CHunki Mirzo Ulug'bek qariyb yarim asr vaqt davomida mamlakatni idora qildi va barqarorligini saqlab qoldi. Mamlakat boshqaruvida ulus tizimi joriy etilgan bo'lib, har bir ulusning dargohi va vazirlari bo'lgan. Ammo, ular markaziy boshqaruv tizimidagi kabi keng tarmoqli bo'lmay, muayyan huquq doirasida oliy dargoh va ijroiya tizimi oldida javobgarlik holatida faoliyat ko'rsatgan. Bu davrdagi tabaqa va toifalar quyidagilar edi: siyosatchilar, din peshvolari, harbiylar, amaldorlar, ziyolilar, savdogarlar, hunarmandlar, dehqonlar, chorvadorlardan [1-183-185] iborat edi. Temuriylar davrida aholi to'laydigan turli soliqlar orasida yer solig'i - xiroj alohida ajralib turardi. Dehqonlar yetishtirgan hosilning uchdan bir qismi xiroj solig'iga to'langan. SHuningdek, daromadning o'ndan bir qismi - ushr, savdo-sotiq solig'i - tamg'a, zakot, tutun solig'i, bog' solig'i, uloq - davlat xizmatidagilar uchun, dorug'ona - harbiy qo'riqchilar uchun, mirobona - suv yetkazib beruvchilar uchun, yasoq - chorva mollari uchun, begor- davlat hisobiga ishlab berish, saroy qurilishi, ariq, kanallar qazish uchun va boshqa solih va majburiyatlar joriy etilgandi. Mirzo Ulug'bek o'z davlat siyosatida qanchalik oqil va izchil siyosat yuritishga, ilm-fan ahliga, din peshvolariga homiylik qilish, savdo tijorat va hunarmand ahliga rag'bat ko'rsatishga harakat qilmasin, unga

qarshi kuchlar ham mavjud edi. Mirzo Ulug'bek katta yer egalari uchun oddiy fuqarolarga nisbatan adolatsizliklarini tanqid qilganida, ular hukmdorga qarshi chiqdilar. Ruhoniylar orasidagi jaholatparastlar Mirzo Ulug'bekni islom diniga zarar keltiruvchi hukmdor sifatida tashviqot olib bordilar.

Shu tariqa, jaholatparastlar ilmga, o'z manfaatini xalq manfaatidan ustun qo'yuvchilar taraqqiyotga qarshi chiqdilar. Natijada Mirzo Ulug'bek mamlakatdagi turli ijtimoiy-siyosiy guruhlar o'rtasidagi ichki ziddiyatlarni, mutaassib, radikal kuchlar qarshiligini bartaraf eta olmadi. SHu tariqa Movarounnahr ichki beqarorlik va chuqur ijtimoiy-siyosiy tushkunlikka duchor bo'lishi, Dashti Qipchoq ko'chmanchilarining Movarounnahr erlariga tez-tez bostirib kelib, yurtini talashi uchun keng yo'l ochib bergan edi. Bu hol Temuriylar sulolasi inqirozini yanada chuqurlashtirishga olib keldi. Davlat arbobi va mutafakkir faoliyatini mamlakat va jamoat ahamiyatiga molik bunyodkorlik ishlarisiz tasavvur qilib bo'lmaydi.

Jumladan, Samarqandda butun jahonga mashhur madrasa, rasadxona, Masjidi Muqata', xonaqoh, karvonsaroy, hammomlar, Buxoro, G'ijduvon shaharlarida madrasalar, SHaxrisabzda saroy va maqbaralar bunyod ettirgan. O'zi hukmdor bo'lib davlat ishlari bilan band bo'lishiga qaramasdan, ilm-fan rivojlanishiga ulkan hissa qo'shdi va madrasada dars berdi. Tadqiqotchi, olim K. Kattaev, - tarixda uch mashhur hukmdor Amir Temur, Mirzo Ulug'bek va YAlangto'sh Bahodir o'zlari qurdirgan me'morchilik obidalari bilan Samarqandni "Er yu zining sayqali"ga aylantirishgan" [6-51]. Olim K. Kattaevning ushbu ta'kidi, haqiqatan ham bu uch davlat arbobining faoliyatiga berilgan odilona baho edi.

Xulosa va takliflar. Xulosa kilib aytganda, Mirzo Ulug'bek davri o'zbek davlatchiligining o'ziga xosligi shundaki, u otasining hukmdor bo'lish to'g'risidagi ko'rsatmalariga amal qilibgina qolmay, balki o'z poytaxti va mamlakatini odilona boshqarish masalasida zaruriy choralarini ko'rdi. Garchi, Mirzo Ulug'bek rasmiy holatda, otasi SHohrux Mirzoga bo'ysungan bo'lsa ham, amalda Movarounnahrni mustaqil hukmdori edi.

Mirzo Ulug'bek hukmronligi yillarida Samarqand jahonning yirik siyosiy va madaniy markaziga, xususan, gumanitar, aniq, tabiiy fanlar markaziga aylangan edi. SHu tariqa Mirzo Ulug'bek davrida Movarounnahr va Xurosonda ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy hayot, ilm-fan va madaniyat yuksak darajada taraqqiy etdi. Bu davrni taniqli olim N.I. Konrad "Musulmon renessansining so'nggi davri va umuminsoniyat renessansining bir qismi" [7-227]deb ataydi. Bugungi kunda tadqiqotchi olimlar oldidagi muhim masalardan biri Mirzo Ulug'bekning ma'naviy va moddiy merosi bo'yicha yangi tadqiqotlar o'tkazish, ilmiy asarlarini nashr ettirish, keng ilmiy jamoatchilikka etkazish muhim vazifa hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Azamat Ziё. Ўзбек давлатчилиги тарихи. Тошкент: Шарк, 2001. – Б.179-180.
2. Амир Темур ва Улуғбек замондошлари хотирасида / Б.Ахмедов тахрири остида. Тошкент: Ўқитувчи, 1996.
3. Ашраф Ахмедов. Улуғбек Муҳаммад Тарағай. – Т: Ўзбекистон, 2011. – Б 28.
4. Бартольд В.В. Улуғбек и его время. Соч. Ч. 2. М.: Наука, 1964. Т. II. - С.135.
5. Каримов И.А. Улуғбек руҳи барҳаёт // Каримов И.А. Биздан Озод ва обод Ватан қолсин. -Т.: Ўзбекистон, 996. II-том. – Б. 319-322.
6. Комилхон Каттаев. Махдуми Аъзам ва Дахбед. Самарқанд: Суғдиёна, 1994. – Б .51.
7. Конрад Н.И. Запад и Восток. - М.: Наука, 1966. - С. 227.
8. Мирзиёев Ш.М. БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқи // - Тошкент, 2017. Халқ сўзи. № 196 (6860).
9. Мухаммаджонов А.Р. Темур ва Темурийлар салтанати. -Т: Қомуслар бош тахририяти, 1994. - Б.67-68
10. Норкулов Н. Темурийлар даври маданияти тарихидан лавҳалар. Урганч, Хоразм. 1996. 12-бет.